

## FRANSA MİLLÎ KÜTÜPHANESİNDEKİ CÖNKLERDE ÂŞIK ÖMER ADINA KAYITLI ŞİİRLER

Okt. Yıldırım ÇAVDAR  
Selçuk Üniversitesi Türk Dili Bölümü  
[ycavdar@selcuk.edu.tr](mailto:ycavdar@selcuk.edu.tr)

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-9846-0480>

### Öz

17. yüzyıl, Türk Halk Edebiyatı'nın gelişme seyri açısından bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Bu yüzyıl özellikle adeta saz şairlerinin yıldızlarının parladığı bir dönem olmuştur. Genelde çeşitli askerî sınıflar arasından yetiştiklerini bildiğimiz saz şairleri, orduyla birlikte İstanbul'a uzak serhat boylarında çeşitli mekânlarda ve meclislerde bulunmuşlar, halka hitap eden şiirler söylemişlerdir. Söz konusu yüzyılda âşık tarzı halk şiir denilince akla gelen üç büyük şair Karacaoğlan, Gevherî ve Âşık Ömer'dir. Her üç şair de halk arasında rağbet görmüş şiirleri beğeni toplamıştır. Özellikle bir divan tertip etmesi ve birçok nazım türünde şiir yazmasının yanı sıra şiirlerinin miktarı bakımından da mukayese edildiğinde Âşık Ömer'in diğer iki şaire göre ön plana çıktığını söyleyebiliriz. Türk saz şiirinin en büyük şairlerinden sayılan Âşık Ömer'in divanı 2010 yılında yayımlanmıştır. Söz konusu eserde şairin 1455 şiiri yer almaktadır. Ancak şairin 2000'den fazla şiirinin olduğu tahmin edilmektedir. Bu makalede Fransa Millî Kütüphanesinin Türkçe Yazmalar Bölümündeki mecmualar ve cönkler taranmış, cönklerde şairin yayımlanmış divanında bulunmayan on beş şiiri tespit edilerek Latin harflerine aktarılmıştır. Böylece Âşık Ömer'in divanına küçük de olsa bir katkı yapılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Âşık Ömer Divanı, Âşık Ömer, cönk, Türk saz şiiri.

## POEMS REGISTERED IN ÂŞIK ÖMER'S NAME IN THE CONKS AT THE FRENCH NATIONAL LIBRARY

### Abstract

The 17th century is regarded as a turning point with respect to the developmental process of the Turkish Folk Literature. That century was a period when especially minstrels were in the ascendant. Minstrels, or poet singers, who are known to have come from among various military classes, travelled together with the army to various places and gatherings far from Istanbul, addressed people and read poems. Three prominent poets from that period whose names spring to mind when it comes to folk poetry in the style of minstrels are Karacaoğlan, Gevherî and Âşık Ömer. All these three poets found favor with the public and their poems won recognition. We can say that Âşık Ömer comes into prominence compared to the other two poets especially due to the fact that he collected his poems in a divan, wrote poems in various kinds of verse and wrote amply. The divan of Âşık Ömer, who is regarded as one of the greatest of Turkish poet-singers, was published in the year 2010. The work in question contains 1455 poems of the poet. However, the poet is estimated to have more than 2000 poems. In this article, poetry journals and cönks at the Turkish Manuscripts Department of the French National Library (Bibliothèque Nationale de France) were investigated and in these cönks, fifteen poems of the poet which had not been included in his divan were found. These poems were transcribed in the Latin alphabet, thereby making a small contribution to Âşık Ömer's divan.

**Keywords:** Ashiq Ömer's Divan, Ashiq Ömer, cönk, Turkish poet-singers.

Gönderim Tarihi / Sending Date: 28-04-2017  
Kabul Tarihi / Acceptance Date: 05-06-2017

## GİRİŞ

17. yüzyıl âşık edebiyatı denilince akla gelen ilk şair diyebileceğimiz (Gevherî ve Karacaoğlan ile birlikte) Âşık Ömer; gerek yaşadığı dönemde gerekse günümüzde, saz şairlerinin üstadı kabul edilip âşık tarzı halk edebiyatımızın en üretken isimlerinden biri olarak bilinir. Kırımlı ya da Konyalı olduğuna dair görüşler olmakla birlikte yapılan son araştırmalarla onun Konyalı (Hadim ilçesinin Gezlevi köyünden) olduğu ispatlanmıştır. Ölüm tarihi yaklaşık 1707 yılına tekabül etmektedir (Karahan 1991: 1; Karasoy-Yavuz 2010: 72-82).

Çeşitli kaynaklarda iki binden fazla şiirinin olduğu belirtilen Âşık Ömer'in bir divan tertip etmesi, iyi bir eğitim almış olması, divan şairleriyle yarışacak derecede divan şiiri geleneğinde manzumeler kaleme alması, bir ordu şairi olarak o günkü Osmanlı coğrafyasının önemli bir bölümünü gezmiş olması kendisini edebiyat tarihimiz açısından önemli kılan hususların başında gelir (Karahan 1991: 1; Karasoy-Yavuz 2010: 16).

Şair'in önemini idrak eden ilk kişilerden biri Atatürk'tür. 1930'lu yıllarda Atatürk'ün Âşık Ömer'e duyduğu ilgi araştırmacıları bu konuda çalışmaya yönlendirecek önemli bir dürtü oluşturmuştu (Karasoy-Yavuz 2010: 65-66). Bu bağlamda 1935 yılında Sadettin Nüzhet Ergun *Âşık Ömer Hayatı ve Şiirleri* adlı eseri meydana getirmiştir. Eserde şairin 666 şiirine yer verilmiştir. Ardından 1962 yılında Fuat Köprülü *Türk Saz Şairleri* adlı eserlerinde şair ve şiirleri hakkında bilgi vermiştir. Bu çalışmalar sahasındaki boşluğu tam olarak doldurmadığı gibi S. N. Ergun'un çalışması şairin divanı olarak da algılanmıştır. Ayrıca bu alanda çalışacak olanları; Âşık Ömer'in divanına ya da şiirlerinin olduğu cönklerle, şiir mecmualarına ulaşmadaki zorluklar, yazmaların tahriş ve tahrip olması, el yazılarının okunmasındaki güçlükler, çok sayıda şiirinin olması gibi sorunlar karşılamaktaydı. Âşık Ömer'e dair en son ve kapsamlı çalışma ise 2010 yılında Y. Karasoy ile O. Yavuz tarafından *Âşık Ömer Divanı* (bundan sonra ÂÖD) adlı eserle meydana getirilmiştir. Bu eserde şairin 1455 şiirine yer verilmiştir. Bununla birlikte söz konusu yayında da belirtildiği üzere şairin değişik cönk (Yavuz 1988) ve mecmualarda ÂÖD'de olmayan çok sayıda şiirinin olduğu bilinmektedir.

Bu makalede Bibliothèque Nationale de France (BnF) (Fransa Millî Kütüphanesi)'daki cönkler ve mecmualar taranmış, mecmualarda Âşık Ömer adına kayıtlı şiirlere rastlanmamıştır. Cönklerde ise Âşık Ömer adına kayıtlı pek çok şiire rastlanmış, yukarıda bahsedilen ÂÖD'de olmayan toplam on beş şiir tespit edilmiş, bunlar Latin harflerine aktarılmıştır. Makalenin sonuna şiirlerin eski harfli metinleri de verilmiştir. Metnin kuruluşunda ÂÖD'de uygulanan yöntem genel hatlarıyla esas alınmıştır. Her bir şiir için, tespit edildiği cönkün numarası ve varak numarası belirtilmiş, hemen altına şiirin Latin harfli metni verilmiştir. Bağlama ve vezne uymayan, yanlış yazıldığı düşünülen kelimelerde olabildiğince metin tamiri yapılmış, bu husus dipnotlarla belirtilmiştir. Tarafımızdan eklenen kelimeler ise köşeli ayrıç içinde gösterilmiştir.

### Bibliothèque Nationale de France (Bnf)'da Bulunan Cönklerde Âşık Ömer Adına Kayıtlı Şiirler

**N845 1623 No.lu cönk:** Adı geçen cönte Âşık Ömer adına kayıtlı toplam dokuz şiir tespit edilmiş olup bunlardan ikisi ÂÖD'de yoktur. 574, 728, 796, 1015, 1438 No.lu şiirler küçük değişikliklerle; 288 No.lu şiir 2. dörtlüğü eksik olarak cönte mevcuttur. Cöngün 1a sayfasında kayıtlı 1423 No.lu şiirin 3. dörtlüğü eksik, 4. yani son dörtlüğü farklıdır. ÂÖD'deki 796 No.lu şiir, cöngün 3a sayfasında bazı farklılıklarla kayıtlı olup ilk dörtlüğü farklıdır. Adı geçen cönte, ÂÖD'de olmayan iki şiir vardır (bk. 1 ve 2. şiirler).

**N845 1624 No.lu cönk:** Bu cönte ÂÖD'deki: 177, 198, 254, 306, 665, 834, 843, 905, 945, 1135, 1176, 893, 994, 1033, 1036, 1202, 1407, 1445 No.lu şiirler olmak üzere toplam 18 şiir bazı değişiklikler ve eksiklerle mevcuttur. ÂÖD'de olmayan on iki şiir tespit edilmiştir (bk. 3-14. şiirler).

**N845 1627 No.lu cönk:** Cönkte ÂÖD'deki 1368 No.lu şiir 5a sayfada bazı değişikliklerle mevcuttur.

**N845 1630 No.lu cönk:** ÂÖD'deki 303 No.lu şiir bir dörtlük fazladan olmak üzere bazı değişikliklerle 4a sayfasında mevcuttur. Cöngün 6a sayfasında ise ÂÖD'de olmayan bir şiir kayıtlıdır (bk. 15. şiir).

### ÂÖD'de Olmayan Şiirler

#### 1. Şiir (BnF N845 1623: 3b)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

-.-- /-.-./ -.- /-.-

Ey gönül dinle sözüm dildâr önünden şöyle dur  
Yoluna fedâ bu canım dâr önünden şöyle dur  
Gece gündüz benim işim dâimâ âh u figân  
Bülbülem ben sen gülün gülzâr önünden şöyle dur

Bu hasretlik kâr eyledi bilmiş ol ki cânıma  
Nazlı yârim rahm eyleyip gelmez oldu yanıma  
Ceng ederdim adûlarla girme benim kanıma  
Sevdiğim başın için ağıyâr önünden şöyle dur

Varın söylen ol yârime hâtırımı yıkmasın  
Derûnumda gizli sırrım hiç beyâna çıkmasın  
Hüsn bağında açılmış anı nâdân kokmasın  
Gerçi sen bir gonca gülsün hâr önünden, şöyle dur

Der ki Ömer sığınmıştır ol ganî Hudâ'sına  
Kâil oldum bir gececik ol yârin odasına  
Gelip yıkar kadîr değil bir binâ peydâsına  
Çek elin sen kes ümidin mi'mâr önünden şöyle dur

#### 2. Şiir (BnF N845 1623: 89b)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

-.-- /-.-./ -.- /-.-

Üstâda hizmet edenler yol ile iz'ân bilir  
Şeytâna tâlip olanlar dûzah-ı düzen bilir  
Biri Tevrat biri Zebur İncil ü Kur'ân bilir  
Dört kitabı hakk-içün okuyup yazan bilir

... ne hoştur kim bu cennet yapısı  
Dört taraftan beri gelir bu cehennem kokusu  
Yetmiş üç millet durur korku çeker hepsi  
Ehl-i ârif olanın ilmîni yazan bilir

Âşık-ı sâdık olanın kalbine ilhâm olur  
Ol Hudâ'yı bilenler İblîs'i inkar bilür  
Bağ-ıla bostan bitirdi âkıbet ma'mûr olur  
Devr edip devr-i fenâyı dolaşıp gezen bilir

Der ki bu Âşık Ömer dert benim mihnet benim  
 Şükür ol Hudâ'ya söz benim sohbet benim  
 Yetmiş üç millettir cümlesi cennet dili  
 Varmayınca meydâna huzûr-ı mîzân bilir

### 3. Şiir (BnF N845 1624: 17a)

Bu şiirin vezni bozuk olup, Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün şeklinde olması kuvvetle muhtemeldir.

Gitme cânım gel yok iktizâsı gurbetin  
 Bir karanlık gecedir yanmaz çırası gurbetin  
 Tutulursun bir daha kurtulması müşkül olur  
 Cilâsı hâlis demirdendir tuzağı gurbetin

Gece gündüz hep kahır yoldaş olur  
 Bir eli nâcârları sırrımın sırdaş olur  
 Döşegin hâr yılan yastığın bir taş olur  
 Bundan rahat yatağı olmaz gurbetin

Dost olanın sözünü tut ey nev civân  
 Nâr-ı hasrettir ve gurbettir nevcivan mahlûk inan  
 Hışmılan kalkan yerinden âfet görür ziyân  
 Çün cehennemden başka olmaz bucağı gurbetin

### 4. Şiir (BnF N845 1624: 36b)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

-.-- /-.-.-/ -.- /-.-

Ol tabibim etmedi derdime dermân akçesiz  
 Melhem edip vurmadı yarama [dermân] akçesiz  
 Bu zamâne dilberinde yok imiş asla vefâ  
 Çok aradım bulamadım bir tâze ben akçesiz

Gece gündüz her zaman aşkı söyledim  
 Sözümün aşkı budur ol sebepten söyledim  
 Derler idi gerçek imiş tecrîb eyledim  
 Teklîf ettim gelmedi hâneye bir an akçesiz

İptidâdan ben sana<sup>1</sup> nâmdârım kaşı kemân  
 Anun için eyledim sırrımı<sup>2</sup> cümle ayân  
 Pâyine yüz sürenlerin görmedim illâ aman  
 Bir gece [de] olmadı bağda mihmân akçesiz

Bilmedim ben âşık oldum bir vefâsız dilbere  
 Meyl edermiş ol dahi hem gayriye  
 Hep görenler dediler yazık bu Âşık Ömer'e  
 Bakmadı hiç yüzüme zülfü perîşân akçesiz

<sup>1</sup> Cönkte: seni

<sup>2</sup> Cönkte: sırrım

**5. Şiir (BnF N845 1624: 46a)**

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

-.- /-.-./ -.- /-.-

Ah edip devrân elinden gözlerim yaş incidir  
 Kadir kıymet bilmeyen yanında yoldaş incidir  
 Âşık isen âşık gel nazâr eyle hâlime  
 Ehl-i kâmil olmayınca kötü söz baş incidir

Gâipten sundum destimi ban cevâhir kânına  
 Ehl-i diller bahâ biçsin la'line mercânına  
 Yüküm cevâhir yüküdür yıkmam boncuk yanına  
 Sarrâf olmayan bilmez<sup>3</sup> sanır her taş incidir

Bahâr eyyâmında dinle<sup>4</sup> bülbülün hengâmesin  
 Ağaçlar yaprağın dökmüş gümüş dağlar kimmesin  
 Herkeşin yaz eline vermiş alıknâmesin  
 Rûz-i kâsım gelince her kaşı kış incidir

Der ki Ömer bir yâr sordum halk içinde gizlice  
 Kaşı kara kirpik siyâh ala gözlüce  
 Kendi hûri soyu gilmân sanki melek yüzlüce  
 Kaşı siyâh kirpik siyâh ağzında diş incidir

**6. Şiir (BnF N845 1624: 50b)**

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

-.- /-.-./ -.- /-.-

Hamdülillâh şol melek sîmâyı gördüm ben bugün  
 Pâyine yüzüm sürüp selâma durdum ben bugün  
 Ben gedâya vere Mevlâ'm şol güzelin vafını  
 Rûhları gül lebleri kevseri gördüm ben bugün

Gül cemâlin seyr eden nice gitsin kârına  
 İsmi sultân yazılmıştır yüzünün güzârına  
 Her sabah kevkebi değer mektebin dîvârına  
 Salınıp mektebe gider<sup>5</sup> bir güzel gördüm ben bugün

Ol benim nâzik efendim dediğim misillidir<sup>6</sup>  
 Cennetten çıkmış efendim gûyâ hûri mislidir  
 Nâz-ıla söyler kelâmı bülbül mislidir  
 Hûri midir melek midir aslın sordum ben bugün

Kaddi tûbâya benzer gül yüzü günden ayân  
 Hûb cemâlin seyredenler<sup>7</sup> aklını eyler ziyân  
 Der ki Ömer ismin yazsam kendini eyler nihân

<sup>3</sup> Cönte: ne bilir<sup>4</sup> Cönte: dedik<sup>5</sup> Cönte: giderken<sup>6</sup> Cönte: mislidir<sup>7</sup> Cönte: Bu kelimedden sonra nice kelimesi vardı, atıldı.

Lâkin lâ mim be fâ ile şu yâri gördüm bugün

### 7. Şiir (BnF N845 1624: 61b)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

-.-- /-.-.-/ -.-.- /-.-

Ahdim olsun uğramayam yoluna deryâsına  
Şeker olsan ağı derim balına deryâsına  
Mevlâ selâmet verir çıkarırsa kıyıya bizi  
Bir daha aldanır mıyım diline deryâsına

Hâlâ biz hâzırlanmadık nice cânlar hâzırlanır  
Mevlâm selâmet verirse menzîlimiz hâzırlanır  
Bunca sular hurûç eder bâtınında<sup>8</sup> gizlenir  
Nice ırmaklar karışır gölüne deryâsına

### 8. Şiir (BnF N845 1624: 67a)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

-.-- /-.-.-/ -.-.- /-.-

Dünyânın vasfın sorarsan nûn-ı kâf üstündedir  
Semânın çâr tarafı kûfî kâf üstündedir  
Cihânın vasfın sorarsan eyleyim bir bir beyân  
Arş-ı â'lâ-yı devrânda sağ taraf üstündedir

Ol Hudâ'nın âdetidir lâ ilâhî lâ yemûd<sup>9</sup>  
Âdemi topraktan yarattı cisim verdi evvel vücûd  
Makbûlü oldu Hudâ'nın melekler kıldı sücûd  
Ol zamandan beri şeytân kem hilâf üstündedir

Der ki Ömer şu dünyâda toka bakma açâ bak  
Hacılar hacca varanda zikreden huccâca bak  
Sevdiğim Rûnmân içinde bendegî muhtâca bak  
O Kâbenin cor yanı sağ taraf üstündedir

### 9. Şiir (BnF N845 1624: 68b)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

-.-- /-.-.-/ -.-.- /-.-

Kân-ı nûrundan âlemi bünyâd eden Mevlâ mıdır  
Kudretinden ins ü cinni halk eden Mevlâ mıdır  
Ol Hudâ'ya âsî olup Âdem'e secde etmedi  
Ol la'îni dergâhından tard<sup>10</sup> eden Mevlâ mıdır

Yunus'u yuttu balıklar okurken evlâdını  
Eyyûb'u yedi kurtlar bulmadılar dadını  
Hak yoluna kurbân etti İbrâhim evlâdını  
Koç koyunu İsmâil'e imdâd eden Mevlâ mıdır

<sup>8</sup> Cönkte: yanında

<sup>9</sup> Cönkte: yemûn

<sup>10</sup> Cönkte: redd

Nefrûk erdi İbrâhim yakmayan Hâlık'ı gör  
 Göz açıp yummadan yol gösteren Hâlık'ı gör  
 Nârı<sup>11</sup> gülzâr eyleyip su<sup>12</sup> çoşuran<sup>13</sup> Hâlık'ı<sup>14</sup> gör  
 Bu işleri kâfire irşâd eden Mevlâ mıdır

Cümle kuşlar [ile] kurtlar bir araya geldiler  
 Gökyüzünden melâikler sâf sâf olup durdular  
 Der ki Ömer mucizât-ı Mustafâ'ya verdiler  
 Cümle peygâamberleri<sup>15</sup> şâd eden Mevlâ mıdır

#### 10. Şiir (BnF N845 1624: 79b-80a)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

-.-- /-.../ -..- /-.-

Ey güzel âşığa cefâkâr imişsin anladım  
 Ben gül-i rânâ sanırdım hâr imişsin anladım  
 Neyleyim ey kaşı kemân cânıma kasd eyledin  
 Yâr sanırdım yâr değil ağyâr imişsin anladım

[Bu] zamâne dilberine kafadâr olmak da güç  
 Ağlayıp bülbül misâl âh u zâr olmak da güç  
 Hırkamız abâ deyip terk-i diyâr olmak da güç  
 Âşığa rahm eylemez dildâr imişsin anladım

Ta geceler subh olanda yanarım pervâneyim  
 İçmişim aşkın dolusun<sup>16</sup> aşk ile mestâneyim  
 Bu Ömer kulunu görsen<sup>17</sup> dert ile divâneyim  
 Akrânım olup sonrası inkâr imişsin anladım

#### 11. Şiir (BnF N845 1624: 84a-84b)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

-.-- /-.../ -..- /-.-

Aşk odundan hastayım dermâna minnet kalmadı  
 Kul olamam kimseye fermâna minnet kalmadı  
 Hudâ verir kismetim her cânâ minnet kalmadı  
 Âlemin mâbûdusun merdâna<sup>18</sup> minnet kalmadı

Oldu çirasında ... sızlarım  
 Bende dil yarası çoktur kimse bilmez gizlerim  
 Ahdi bütün kavli sâdık şöyle bir yâr gözlerim  
 Sezâvâr-ı Hudâ'yım insâna minnet kalmadı

İstedim derviş misâli eğnime şâl eyleyim

<sup>11</sup> Cönte: nâr

<sup>12</sup> Cönte: suları

<sup>13</sup> Cönte: çoşurup

<sup>14</sup> Cönte: balığı

<sup>15</sup> Cönte: peygamberler

<sup>16</sup> Cönte: dürlüsün (türlüsün)

<sup>17</sup> Cönte: gören

<sup>18</sup> Cönte: merde

Satayım [bu] mâlı mülkü gönümü<sup>19</sup> hoş eyleyim  
 Yâr elinden ab-ı kevser doldurup nûş eyleyim  
 Cenâb-ı Hudâ kerimdir<sup>20</sup> câna minnet kalmadı

Yeri[n] göğü[n] şeş yerinin Hâlık'ı leyl-i nehâr  
 Seni inkâr edenin işi olsun âh u zâr  
 Der ki Ömer vermesin ol ganî Perverdigâr<sup>21</sup>  
 Senden uzak kabrimi sultâna minnet kalmadı

### 12. Şiir (BnF N845 1624: 85b)

Bu şiirde vezin tespit edilememiştir.

Emânet etmişin geldi selâmın  
 Mürüvvetli sultanım aleykümselâm<sup>22</sup>  
 Aldım ta'zim ile bir bir<sup>23</sup> kelâmın  
 Derde dermânım aleykümselâm

Geçirdim boynuma aşkın kemendin  
 Adûlar çözmeyin göğsünün bendin  
 Bilirim efendim insâfa geldin  
 Ey şâh-ı civânım aleykümselâm

Geçmişim uğruna cân ile tenden  
 Umarım efendim mürüvvet senden  
 Demişsin selâm et gedâyâ benden  
 Ey mâh-ı tâbânım aleykümselâm

Gine muhabbetin âşikâr ettin  
 Mesken-i ateşi gülistân ettin  
 Mahzûn Âşık'ı şâdumân ettin  
 Ey nazlı hâbânım aleykümselâm

### 13. Şiir (BnF N845 1624: 86b)

Bu şiirde vezin tespit edilememiştir.

Kaşların lamelif gözlerin mim sâd  
 Muhabbetnamesiz yaz elden gitti  
 Vücûdum şehrinin eyledin berbâd  
 Yıktın virân ettin can elden gitti

Selâm verip selâm alam der-iken  
 Yâr yoluna cânım fedâ der-iken<sup>24</sup>  
 Derdimin dermânın bulayım der-iken

<sup>19</sup> Cönkte: gönüme

<sup>20</sup> Cönkte bu kelimedden sonra " her " kelimesi var, tarafımızdan çıkarıldı.

<sup>21</sup> Cönkte: vermezdim

<sup>22</sup> Cönkte: gönüme

<sup>23</sup> Cönkte: bu ben

<sup>24</sup> Cönkte: cân fedâ eyleyen



Derdimin dermânı tez elden gitti

Ferhadım zâr-ılan dağlar kırmaya  
Mecnûnum ince belin sarmaya  
Gönlümü göndürdüm yâr görmeye  
Gönül eylencesi tez elden gitti

Âşık Ömer der ki öldüğüm zamâna  
Çok nasihât ettim gelmez îmâna  
Selâm eyleyin dostlar kaşı kemâna  
Ağlaya ağlaya göz elden gitti

**14. Şiir (BnF N845 1624: 88b)**

Bu şiirde vezin tespit edilememiştir.

Efendim gûş edip dinle sözümü  
Aşk dilinden bilir misin ne dersin  
Bir kere olsun güldür yüzümü  
Âşığa yâr olur musun ne dersin

Mansûr'un kemendi göğsümün ağı  
Ferhâd Şîrîn için deldi bir dağı  
Eğlenmez geçer hûbların çağı  
Böyle güzel kalır mısın ne dersin

Fânîdir şu dünyâ fânîdir derler  
Yarın siyâset günüdür derler  
Derdimin dermânı seni dediler  
Derde dermân olur musun ne dersin

Bize dersin biz yâr-ı sâdıklarız  
Muhabbeti cân içinde saklarız  
Mecnûn gibi dağ başını bekleriz  
Leylâ'm gine gelir misin ne dersin

Ömer eyder yaylaların yaylasam  
Arz-ı hâl eylesem yâre söylesem  
Abd-i şâkir olup hizmet eylesem  
Kula sultân olur musun ne dersin

**15. Şiir (BnF N845 1630: 4a)**

Bu şiirde vezin tespit edilememiştir.

Uzaktan merhaba olmaz  
Gel ey mestâne bakışlım  
Sıva beyaz kollarını  
Dola mestâne bakışlım

Seni gören seni onmaz

Hayalin karşımdan gitmez  
Padişahlar zulüm etmez  
Kula mestâne bakışlım

Dileğim oldur ki Hak'tan  
Bizi var eden yoktan  
Bülbülün figânı çoktan  
Güle mestâne bakışlım

Âşık Ömer göne göne  
Mislin gelmemiş cihâne  
Her sözüme bir bahâne  
Bula mestâne bakışlım

### SONUÇ

17. yüzyıl, Türk Halk Edebiyatı'nın gelişme seyri açısından bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Bu yüzyılda âşık tarzı halk şiir denilince akla gelen üç büyük şair Karacaoğlan, Gevherî ve Âşık Ömer'dir. Her üç şair de halk arasında rağbet görmüş şiirleri beğeni toplamıştır. Özellikle bir divan tertip etmesi ve birçok nazım türünde şiir yazmasının yanı sıra şiirlerinin miktarı bakımından da mukayese edildiğinde Âşık Ömer'in diğer iki şaire göre ön plana çıktığını söyleyebiliriz. Âşık Ömer'in şiirlerinin 1455'i 2010 yılında Divan'ının yayımlanmasıyla derli toplu olarak Latin harflerine aktarılmıştı. Ancak iki binden fazla şiirinin olduğu tahmin edilen şairin birçok şiir mecmuası ve cönkte Divan'ında olmayan çok sayıda şiirinin olduğu bilinmektedir.

Bu çalışmada Fransız Milli Kütüphanesi (Bibliothèque Nationale de France)'nde bulunan mecmualar ve cönkler taranmış, Âşık Ömer adına kayıtlı şiirler tespit edilmiştir. Bu şiirlerden şairin yayımlanmış divanında bulunmayan on beşi Latin harflerine aktarılmıştır. Bazı şiirler gerek vezin gerekse anlam bakımından kusurludur. Biz elimizden geldiği kadar metin tamiri yapmaya çalıştık. Konuları itibarıyla tespit edilen şiirlerin onu âşıkane, üçü sufiyane tarzda olup ikisi gurbet konuludur. Âşık Ömer bir ordu şairi olduğu için Osmanlı coğrafyasının pek çok yerini gezmiştir. Doğal olarak onun şiirlerinde gurbet teması önemli bir yer tutar. Yukarıda görüleceği üzere şair genelde aruz veznini tercih etmiştir. Halk şairi olmasına rağmen aruz vezniyle divan şiiri tarzında ve zaman zaman sufiyane söyleyişle şiirler yazmasında, medrese eğitimi almış olmasının önemli ölçüde etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Tespit ettiğimiz şiirlerin çoğu remel bahrinin Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün vezindedir.

Benzer çalışmalar Türk edebiyatının en önemli saz şairlerinden biri olan Âşık Ömer'in şiir külliyyatının ortaya konması açısından önemlidir.

## SUMMARY

The 17th century is regarded as a turning point with respect to the developmental process of the Turkish Folk Literature. Three prominent poets from that century whose names spring to mind when it comes to folk poetry in the style of minstrels are Karacaoğlan, Gevherî and Âşık Ömer. All these three poets found favor with the public and their poems won recognition. We can say that Âşık Ömer comes into prominence compared to the other two poets especially due to the fact that he collected his poems in a divan, wrote poems in various kinds of verse and wrote amply.

1455 of Âşık Ömer's poems were transcribed into Latin Alphabet when his divan was published in 2010. However, it is known that the poet, who is estimated to have more than two thousand poems, has numerous poems in various poetry journals and cönks which were not included in his divan.

In this study, poetry journals and cönks at the French National Library (Bibliothèque Nationale de France) were scanned and poems registered in Âşık Ömer's name were determined. Fifteen of these poems, which are not included in the poet's published divan, were transcribed in Latin alphabet. Some of these poems are flawed with respect to both rhythm (meter) and meaning. We tried to repair the texts to the best of our ability. As far as their themes are concerned, ten of the poems are of minstrel style whereas three are in Sufi style and two are about absence from home. Since Âşık Ömer was a military poet, he travelled through much of the Ottoman geography. Naturally, the theme of absence from home occupies a significant place in his poems. As can be seen above, the poet generally preferred the aruz meter. We can say that his education at madrasahs had a substantial influence on his writing poems in the aruz meter in the divan poetry (Ottoman classical poetry) and occasionally in the Sufi style although he was a minstrel. Many of the poems we found are in the Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün meter of the remel bahr.

Implementation of similar studies is important in revealing the complete poems of Ashiq Omer, who is one of the most prominent poet-singers in Turkish literature.

**KAYNAKÇA**

- Bibliothèque Nationale De France (Fransa Millî Kütüphanesi). Türkçe Yazma Eserler Bölümü. N845 1623, N845 1624, N845 1627, N845 1630 No.lu cönkler.
- ÇAĞBAYIR, Yaşar (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (2009). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- ERGUN, Sadettin Nüzhet (1935). *Âşık Ömer Hayatı ve Şiirleri*. İstanbul: Semih Lütfi Matbaa ve Kitabevi.
- KARAHAN, Abdülkadir (1991). "Âşık Ömer". *İslam Ansiklopedisi* C. 4. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 1.
- KARASOY, Yakup-YAVUZ, Orhan (2010). *Âşık Ömer Divanı*. Konya: Ocak Grafik Tasarım.
- KÖPRÜLÜ, Fuad (1962). *Türk Saz Şairleri*. Ankara. Milli Kültür Yayınları.
- Şemseddin Sami (1899). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul. İkdam Matbaası.
- Türk Dil Kurumu (2012). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yay.
- YAVUZ, Orhan (1988). "Türk Edebiyatında Cönkler, Hususiyetleri ve Dili". *Türk Dünyası Araştırmaları* (54): 117-131.

## EKLER

## ESKİ HARFLİ METİNLER:

## 1. Şiir

شیخی  
 او کول ده کلمه سوزی دلدار او کندی شوپله دور  
 بولکه فلان بو جانم دار او کندی شوپله دور  
 کجه نوندوز نیم ایشیم دایم اهر فضائی  
 بلیلم کس کول کلزار او کندی شوپله دور  
 بو حسرت لاک کار بیدی بلش اول که جاننه  
 نانله یارم رحمه ایلیوب کلزار اولدی یاننه  
 جنک ایدریم عدولر له که کیمه نیم قاننه  
 سو کیم باشک ایچی اغیار او کندی شوپله دور  
 وار که سونلک اول یاریمه خاطر می قیسونه  
 درونله کزلی سیرم هیچ بیان جقمونه  
 حسن باغنده اجلش این نادان قیسونه  
 کر چه کس برغونجه کولون خار او کندی شوپله دور  
 دیر که عجزش صیفنشد اول غنغ خله سننه  
 قائل اولدوم بیر کجک اول یار او کندی شوپله دور  
 کلب بیقر قادیرد کیل برنا بیلکسنه  
 جک الیک کس کس امداد مهار او کندی شوپله دور

## 2. Şiir

89  
 غزل عاشق عمر  
 اولتار خدمت ایستار اولتار ایستار ایستار  
 شیطانی طلب اولتار دوزاخ دوزاخ بیلیور  
 برک توکلتار برک توکلتار برک توکلتار  
 دورست کتاف ایستار او قیوس بازار بیلیور  
 ایستار توکلتار که بو جنت باوست  
 دورست طراند بری کلمه بو جهنم قوست  
 بیعتی اوج ملت درر قور قور قور  
 اهل عارف اولاند اولی بیزار بیلیور  
 عاشق صادق اولاند اولاند قلبنه الهام اولور  
 اول خدیج بر بیلنر ایلسی انکار بیلیور  
 باغینم ایستار بیوردی عاقبت معر اولور  
 دور ایروب دار فانی دوله لوب کز بیلیور  
 دیر که بو عاشق درد در نیم محنت نیم  
 شکر ادر غرابوز نیم صحبت نیم  
 بیعتی اوج ملت درر جمل جنت دیلر  
 وار منیم مهیله نه حضور میزار بیلیور

## 3. Şiir

۱۷  
عائیه  
محمد

کتبه جانم کل جوفا آفتاب سی غمور بتیک  
بر قدر نلیقه کچه دید یان بزد جید سی غمور بتیک  
موقد لدر سوکت بر داهی قدر قدر لیمی بدوشی کول اولور  
جیک سی حالیمی تا اور داندر قدر ذانی غمور بتیک  
کچه کوندوز هوب قهر بر یول دانی اولور  
بر ای ناچار لدری سینه یکتا سید دانی اولور  
دوشکین هار بیکه فدیاحدی غمیزه بدوشی اولور  
بوندند زلا هات یقانی اولور غمور بتیک  
دوست اولانیلک سوزینی صولای هیفان  
تاری هستت دید و غمور بت دید فدیاحدی مانم لوقه افان  
هیشتی بیکه قال قان دیدند نه عافت کورور فدیاحدی  
جودن جهر نغم دان باشی قان اولور جوبانغی غمور بتیک

تمام کهنه

## 4. Şiir

۲۷  
عائیه  
محمد

اول صبیح اتمدی دار دیمه دار مان اقی سینه  
مال حاج ایدوب وور مادی یاده مه اقی سینه  
جوزه مانه دیلبدینه یوقه ایمنه هکله و قان  
جوفا ارادیم جولا مادیم بد تانزه بید اقی سینه  
کچه کوندوز هورده مان عشقی سولیدیم  
سوزومون عشقی بودور اول سینه سولیدیم  
دار لدر ایدی کور جلیک ایمنه تجدیله ایلدی  
تکلیف اندی کلیمدی هانیه برهان اقی سینه  
ابتدایان بد سنی فام دار ایدی قاشی کمان  
افزون ایچون ایلدی سیدیم جمله عیان  
بایینه یوز سوز ندرین کور مویم الا مان  
بر کچه اولمده باغده برمان اقی سینه  
بیلیمیم بدن کائیه اولور و بر و فاسینه دیله  
صیل ایدار مینش اولور می هجم غمیزه بیه  
هوب کوز ندر دادیلر یاز یقه جوب کائیه محمد  
باقیمدی هجم یوز بیمه ذول فو برستان اقی سینه

تمام کهنه

## 5. Şiir

او ایدوبه و ران الیزان کون لیدیج پاشی انجیدیر  
 قدیر قیمت بیلما آزان یاننده یولداشی انجیدیر  
 حلیقه ایسلاک عاقیقه کل نظر ایلده هالیمه  
 اهلی کا هبل اولمه بنجه کتوسوز پاشی انجیدیر  
 غا ئبدان صوندوم داستیمی بار جواهر کاشینه  
 اهلی دلسر برها بیسون لعلینه هر جانینه  
 یوکوم جواهر جو کودیر یقیم جو نیقیقه یانینه  
 صوف او لمیان بیسلور صنور هر طاشی انجیدیر  
 بهار ایلاننده دیکله جوبلون هنکا بیسین  
 اغلر یابد اغین دو کمت کیمش دغله کچا سین  
 هر کشین یاز الیه ویدیتنا ایقه نامه سین  
 روزی قاصح کلینی هر کاشی قیش انجیدیر  
 مودنی تصبیح  
 دارکی محمد بربار سودیم حلقه ایچنده کید لیمه  
 قش قده کید بیلک سیاه الا کوز لیمه

۶۶  
 کندی حودوی صوبی غلمان صکی مللک یوز لیمه 46  
 قاشی سیاه کید بیلک سیاه اغزینده دیشی انجیدیر  
 تممت تمام

## 7. Şiir

۶۷  
 عجم اولسون او غمک ما ییم جولغنه دار یانینه  
 کس اولسن اغوده ییم بالینه دار یانینه  
 اولسون مت ویرید جیقیدیر یقه قیبه بزلی  
 بردی الد نید ییم دیلینده دار یانینه  
 هله بنه دین لزه مدیسه نجه جانلر حادیر لوز  
 اولدوم سلا مت ویدیر سه مندی لیمینده حادیر لوز  
 بو نجه صولر هر ویم ایدار یاننده کید لوز  
 نجه اید مقدر قار یستود کونونه دار یانینه  
 تممت تمام

## 6. Şiir

۷۴ علم شیخ  
 حمد لله شول بللک سیمایه کوردوم بن جوگون  
 باینه هه یه ذوم سو روپ سو بینه دور دوم بن جوگون  
 بن کدایه واره سولوم شول  
 کورده لین واه صفتی  
 دوحله دی گول لیلری کوسدی  
 کوردوم بن جوگون  
 کول جمالین سیدی ایدن  
 نجه کیتسین کارینه  
 اسمی سلطان یازلمش دید  
 یوزونون کوزارینه  
 هه صبح کوی دوغ  
 مکتب دینارینه  
 طالبین مکتابه کیدارکن  
 برکونل کوردوم بن جوگون  
 اول بیخ نازیلک اقدیم  
 دادوکم بیله یله  
 چندان بخت اقدیم  
 کویا هوری بیله یله

نازیله سویلر کلکی  
 بلبل بیله یله  
 هور بیله یله بللک هیدید اهلینی  
 صور دوم جوگون  
 قاتی طوبایه بکنزار  
 کول یوزو کوزان حیوان  
 هور جمالین سیدی ان لر  
 نجه حقلی ایلر ذپیان  
 دارکی محمد اسمینی یادستم  
 کندینی ایلر ذپیان  
 لاکین لوم بفا ایله شو یاری  
 کوردوم بن جوگون  
 اجدی  
 تمام  
 هه هه



## 8. Şiir

67 68  
عاشق  
عمر  
دیوانی ۱۰۶

دو نیا نلیک و صفین صورت رکن  
کوفی کاف او ستونده دور  
سمعی نیند چار حدی فی  
کوفی قاف او ستونده دور  
جهن نلیک و صفین صورت رکن  
ایک بیع بر بر بیاد  
عمر شی افک یه دودانده  
صنع طرفه او ستونده دور  
اول حد نلیک حدی دیر  
تو الهی ک بسمون  
اده هی قدیدا قد نیند قدی  
جیسیم ویردی اول وجوت  
مقبولی اولدی حد نلیک  
ملک لرد قیلدی سجود  
اولده مانده بدی شیطان  
کام حیکه او ستونده دور  
دارکی عمر شود و نیاده  
طوقه باقمه حاجه باقمه

## 9. Şiir

عاشق  
عمر ۱۰۹

کافی خوندن حال جی جیاد ایداد سوو میدیر  
قودن تئزاد انسی جینی حلقه ایداد سوو میدیر  
اول حدینه یاهی اولوب ادا نه سجده اشدی  
اول لبینی دار کا هیندند دد ایدان سوو میدیر  
یونسکی یوتدی بالیقار او قورکن اولدیندی  
اجوبه بدی قورت لرد جو کما دیلر دادیندی  
هقیق اولینه قوربان اندی ابراهیم اولدیندی  
قوج قوجونی اکماله ایداد سوو میدیر  
خضر و قاردی ابراهیم جیفما آن حالقی کور  
کوز آجوب یومندان یول کورستد حالقی کور  
نار کول دار ایلویور صولدی جد شوروب بالیقی کور  
جو اشکری کافیه ارشاد ایداد سوو میدیر  
جمله قوشلر قورتلر برار یه کلدیلر  
کوکن جیوندند ملک کلر صاف صاف اولوب طور دولر  
دارکی عمر معجزات ملافی یه ویردیلو  
جمله بیغمیلر شان ایدان سوو میدیر

67 68  
حاجی لر حجه واراند  
ذیکیری ایدانده حوجاچه باقمه  
سو دیکم دونه مانده ایچینده  
بنده کی محتاجه باقمه  
او کابه نلیک جور یانی  
صنع طرفه او ستونده دور  
تمت تمام  
معهنه ۱۰۷

10. Şiir

۱۲۹  
 ای که ذل عاقبتی جفا کار ای همیشه ای که اکلیم  
 جفا کوی رخصت انید دیج حار ای همیشه ای که اکلیم  
 نیشلیم ای قلاتی کمان جانیمه قصه ایلدیلیم  
 یار صاند دیج یار دکل اغیار ای همیشه ای که اکلیم  
 زمانه دیلیرینه قفاذ اولمقده کویج  
 اغلک یعب بلبل بیثاهی ذار اولمقده کویج

۸۰  
 هید قهید عیادیف جتت کید بیار اولمقده  
 کاشیقده رفتم ایلهمان دیلدر ای همیشه ای که اکلیم  
 تا کجملر صبی اولمقده ییناریم بدوانه جینه  
 ای همیشه ای که اکلیم دور لوسون عشقده یستاقه جینه  
 جو عیب قلوبنی کورن در دیله دیونج  
 اقد رنج اولمقده صلدی سکی انکار ای همیشه ای که اکلیم  
 اکلیم

11. Şiir

۸۴  
 عاقبتی عیب در کاهی  
 بیست  
 عشق او جودان هست بیج در نانه منت قلمدی  
 قول اوله بیج کیمسه فد نانه منت قلمدی  
 هذویدیر قیسمتی هدر جانه منت قلمدی  
 عالمنه معبودی سینه مرده منت قلمدی

اولدی ایله نیک هدر دیدت سید لیدی  
 جندک دیل یاره کما جقدور کیمسه بلمن کید لیدی  
 عمردی جوقون قبالی خادوق شوبله بر یاره  
 سن ورهاد و انساقه منت قلمدی

استدیم ذار وینک بیسالی ایکنیمکه شال ایلیج  
 صا قاییم مالی مالی کورن خونه هونسا ایلیج  
 یار ایلدن محبوب کورن دور ووب نرسک ایله  
 جتا اولمقده کید دید هدر جانه منت قلمدی

۸۴  
 دیدی کوی شند یربیلک خالق کوی  
 سکی انکار ایله نیکلک اینتی اولسون کوی  
 دار کوی عجب وید مدنی الی غنی جهور دکار  
 سندن اوزاق غیدی سلاانه منت قلمدی

## 12. Şiir

846  
 85  
 121  
 عاشق محمد  
 امانت اتمسین کلا دی سلاک ملک  
 مه سر و تلو سلاک اتم کو کلو مه  
 الوم تعظیم ایه جو جن کلا ملک  
 در ده دار با نغ علیکم سلام  
 کجیب دووم جینو مه عشق کلا کهنه دین  
 محلولر جونر هسینت کد کسو ناله جنه دین  
 بلور بیج افندیج انصافه کلا بکله  
 ای شاهی جو با نغ علیکم سلام  
 کجیمیشیم او نهدینه با نبله قندان  
 او نار بیج افندیج مروت سندان  
 دیمیش سینه سلام ایت کدایه جنان  
 ای ماه تابا نغ علیکم سلام  
 کینه کجینکله دار کمان اندکله  
 مسکنی آشنی کولرستان آندین  
 محزون عاشقی شادمان آندین  
 ای ندلی جو با نغ علیکم سلام  
 تمت تمام

## 13. Şiir

847  
 86  
 140  
 عاشق محمد  
 قشدر یلاک لوم الفه کدر لیلک بیج حاد  
 هیبت نایه سین باز الدان کندی  
 وجودوم شکر دینی ایلدکه بر باد  
 یقلا یلاک وایدان آندکله فان الدان کندی  
 سلام ویدر وچ سلام الیم دار کون  
 یار یار نه جان فدا ایلر  
 دار دیملک دار مانین جو لیم دار کون  
 دار دیملک دار مانی تنه الدان کندی  
 فرحها دیم خدر بلدن طفلر قدمه  
 اجمند بیج انچه بلین صار صفه  
 کو کلو ای کور دور دیم یار کورمه  
 کو کل ایلنجه سنی تنه الدان کندی  
 عاشق محمد دار کی اولدو کیم ذانانه  
 جو ونصبت آندیج کلیمز ایمانه  
 سلام ایلاله دو سله فاشی کمانه  
 اغلیو اغلیو کوز الدان کندی  
 تمت تمام

## 14. Şiir

۱۹  
۸۸

عاشق محمد ۱۴۴

اقتدیج کونشی ایدو بد کله سوز ای  
مشتقا دیلنلان بلور مسیله فذار سیله  
بد کله اولسون کولور جوز ایچی  
عاشق یار اولور حسین فذار سین  
بنصورین کمندی کونکسولک ایچی  
فد هادشیدین ایچدن دلای بدانی  
اکلنم کجج جو بلدیله جانچی  
جودیله کوزل قلور مسیله فذار سیله  
فانج دیدر شود ونیا فانیدیدر دل  
یارین سیاست کونفیدیدر دل  
داده دیلمک دار مانخی سنی دیدیلر  
دار ده دار مان اولور مسیله فذار سیله  
بیک صدیدر مسیله بنیادی صادقلدین  
کعبنی جان ایچند صاقلبین  
ایچنون کبی داغ بائینی بلکدین  
لیله کینه کلور مسیله فذار سیله  
محمد ایلار بیکلدین یا یلسیم  
عذضالی ایلسیم یاره کویلسیم

۸۹

عبدی شاکیر اولدی خذمت  
قوله سلطان اولور مسیله فذار ایلسیم  
سلام

۱۴۴ تمت تمام

## 15. Şiir

عمر ۲

اوزاقین مرچبا اولمز کلای سنا بقشم  
صنذ بیاز قولریک دولر سنا بقشم  
سنه لور اگسنی اوند مرچبا لور سنه لور  
پادشاه اولور افر قور مست بقشم  
دیدم ایل خدن بزوار ایل خدن  
بیلک خنای بقده کور مست بقشم  
علنی عمر کونای منکد کلر شجره  
اکسوز بره بره دولر سنا بقشم